

Minnen från ett förnedrat Europa

“På gränsen mellan fakta och fiktion” skrivs väl alla romaner. Det är en självklarhet: alla romaner har någon upplevd grund som vrids upp i fiktion.

Stefan Einhorn vill ge sig rätten att skriva om sin döde far Jerzy och om faderskap i allmänhet, brottas eller låtsas brottas med frågan om man har rätt att lämna ut den döde som inte längre kan svara sig.

Efter mycket nötande om “skrivkramp” kommer nu sonen i ”Pappan” igång med ett levande fiktionsarbete där världen efter andra världskriget ligger splittrad i skärvor av familjeliv, mirakulösa överlevanden, oväntade återföreningar och släktband, också nazisternas överlevande med förträngd skuld som ibland når ikapp dem.

När berättandet framgår ur skrivkrampen borde han strukit dagbokssnacket om de konditorier och restauranger där han skriver.

Problemet med pappor är hittills i historien att de gjort karriär och varit frånvarande, rentav känslomässigt frånvarande sina söner. Kring detta utvecklas några tänkbara sagor och mycket trivialpsykologiserande som jag inte tycker är bokens verkliga behållning.

Men hur det lilla livet, familjelivet, slingrar vidare genom den epok av vidrigheter som var nazismens, hur det lilla li-

NY BOK

Stefan Einhorn
Pappan
Forum

vet övervinner det ödesmätade, stora, historiska och politiska livets vanvett, det tecknar han med stort engagemang. Däri hittar jag bokens behållning.

Skuggan av andra världskriget blir till en serie uppgörelser mellan dess agerande och deras barn. Någon nazist som mördat en judinna på gatan i Polen begår självmord inför judinnans överlevande son på en skogsstig nära Stockholm.

Ärva pengar förknippas med skuld ur det förgångna. DNA avslöjar hemligheter om släktskap. Den genom hela boken stödjande vännen till författaren, Josef, visar sig vara hans halvbror. Vänskap och släktskap vrängs ur och i varann. Här finner berättelsen sin laddning.

En berättelse trots allt är det Stefan Einhorn skriver. Den lyfter minnen från ett Europa av fullständig förnedring.

Kanske måste vardagen vara luppen genom vilken minnen skärskådas.

Tomas Löthman
kulturen@nsd.se

FÖRFATTAREN. **Stefan Einhorn.**

Foto: Thron Ullberg

Tidsdokument om åldrandet

Dagar läggs till varandra, bildar det vi kallar liv. Vad är viktigt, mindre viktigt? Vad säger termometern? Hur har sömnen varit? Kommer tidningen? Räcker kaffet? Kommer någon att ringa? Hur mår barnen och barnbarnen?

Eftersom det fanns en tid före internet fick dylika frågor noteras i minnet eller, varför inte, i en anteckningsbok. En dagbok.

Det gjorde Sven Teglund mamma, Siri Johansson (1918–2010), efter att maken gått bort. En berättelse varje dag i arton år och ända tills sviterna av en stroke tog henne.

Vad är arton år, om inte att vakna till över 6 000 dagar av möjligheter, vilka kan summeras i lika många dagboksanteckningar?

Men till livet hör också Fru Fortuna som inte behandlar oss lika. Vissa vinner, andra förlorar. Med en förlo-

NY BOK

Sven Teglund
ensamheten värst
Teg Publishing

rad livsvän följer ensamhet. Med åren kommer krämpor och att inte kunna bo kvar i sitt hem.

”15 gr sol blåst / sovit bättre, brummar [...] Hur ska jag bli lugn i bröstet, och bli som vanligt igen. / Jag har ju så snälla barn, och barnbarn, och sonhustrur.”

Det som det allmänna betraktar som stort behöver inte vara det egna stora. Ett telefonsamtal i mängden av alla som rings under en dag kan ses som kall statistik. Men om Sven, eller någon annan, ringde gjorde det skillnad för den dagen.

”Bengt ringt, Gösta ringt, Märta ringt, Sven ringt, tack, hjälp mej, Jesus.”

Den här boken kan med fördel läsas tillsammans med

Verner Boströms dikter, i vilka han i stram poetisk form förhåller sig till tid och tidens tider. Siri förhåller sig också till tid och vad den kan innebära i form av glädjebud och ensamhet.

I vår moderna tid, där vi ständigt ska vara uppkopplade och på G, har de äldre erfarenheter tappat värde. En behållning med denna bok är att den får oss tänka på att sociala medier kan i historisk mening vara en parentes medan ensamhet kan vara i generationer. Ja, för några huvuddelen av ett liv.

Sven Teglund, som läst dagboksanteckningarna och gjort ett urval, har skrivit ett kärleksfullt förord. Men som son markerar han det oundvikliga uppbrottet – flytten hemifrån. Det betyder ett kortare eller större geografiskt avstånd men kan också forma en annan sorts närhet, som tydligt kommer fram i dagboken

FÖRFATTAREN. **Sven Teglund.**
Foto: Göran Ström

samt i Svens omsorgsfulla vård av denna skatt.

Lägg därtill att Sven bidrar med 15 akvarellmålningar av Siris virkade dukar.

Boken med sina 500 sidor är ett unikt tidsdokument av en åldrande människas tankar och hur hon försöker hantera tillvaron.

Peo Rask
kulturen@nsd.se

Jan Bergsten försöker reda ut om akademien gjorde rätt, om den följde Alfred Nobels vilja när den gav Bob Dylan Nobelpriset i litteratur.

Vad hade du sagt om Bob Dylan, Alfred?

Alfred Nobel, hade du gillat att en amerikansk sångare och låtskrivare får ditt stora litterära pris? När jag läser ditt testamente så är du fåordig om litteraturpriset. Du ger ju inte Svenska akademien någon anvisning om kraven på en pristagare.

Du säger så allmänt om röntan på ditt arv att det ska användas ”som prisbelöning åt dem, som under det förlupne året hafva gjort menskligheten den största nytta”. Om jag förstätt dig rätt så gäller det samtliga priser, även litteraturpriset. Har Bob Dylan det senaste året gjort ”menskligheten den största nytta”? Dylan, en nyttigt artist? Njaa.

Sedan säger du om just litteraturpriset, att det ska tillfalla ”den som inom litteraturen har producerat det utmärktaste i idealisk riktning”. Ja hur ska vi tolka det, kvalar Bob Dylan in? Idealisk står ju för det bästa tänkbara, näst intill det perfekta? Det låter nästan ouppnåeligt, kan ens Bob Dylan nå upp till den nivån?

Sedan var det ju det där med musiken, att Bob Dylan är en musiker mera än en boklig författare. Hur var det på din tid, Alfred, omfattade begreppet litteratur samma som det gör i dag. Svenska akademien säger i sin motivering om Bob Dylan: ”som skapat nya poetiska uttryck inom den stora amerikanska sångtraditionen”.

Sång. Vill Svenska akademien förvandla ditt nobla litteraturpris till ett alltmöjligtpris? Vad stod egentligen begreppet litteratur för på din tid, Alfred? Var det också sång och musik?

Vi läser i Nationalencyklopedin att begreppet litteratur betyder ”samlingsteckning för skrivna texter som uppfyller vissa estetiska kriterier”. Det bör Bob Dylan klara, men det står inget om sång och musik.

Var det så också på din tid, Alfred? Några svar kan vi inte få av dig och då får vi i stället idka det som fint heter grävande journalistik. Vi går bakåt i tiden, gräver i gamla uppslagsverk. Vi tar fram Nordisk familjebok från 1912, Uggleupplagan. Den kom ju visserligen ut 16 år efter din död, men kanske kan vi ändå finna en beskrivning av begreppet litteratur som stämmer överens om vad du tänkte dig när du skrev ditt testamente.

Jo, där finns svaret! Du tänkte visst på en Bob Dylan när du skrev testamentet. Svenska akademien följde din vilja från 1895 när den valde pristagaren 2016. Det står ju så här i det gamla uppslagsverket: ”Till litteraturen räknar man ofta äfven sådana resultat af mänsklig själsverksamhet som folkvisor, sagor o. d., ehuru de upptecknats i skrift först efter lång tillvaro som muntlig berättelse, recitativ eller sång.”

Så visst fyller Bob Dylan kraven på Nobelpriset i litteratur. Svenska akademien har följt din vilja, Alfred. Den här gången, men det gjorde den inte så länge sagoberättaren Astrid Lindgren levde.

KRÖNIKA
JAN BERGSTEN

”Har Bob Dylan det senaste året gjort 'menskligheten den största nytta'?”